

УДК 141.43

ЧЕРНОВА І. В.,кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри українознавства,
Запорізька державна інженерна академія
(Запоріжжя, Україна) E-mail: filol68@mail.ru**ПАНТЕЇЗМ ЯК ОСНОВА СВІТОГЛЯДУ І ПОЕТИКИ О. ОЛЕСЯ**

У статті розглядаються джерела формування світогляду українського письменника Олександра Олеся в контексті культурних процесів початку ХХ століття. Простежується вплив пантеїстичного світогляду письменника на поетику його творів, що виявилось у системі міфологем та символів, синтезі природи і людини. Зазначається про характерне захоплення романтиків язичницькою міфологією та своєрідним обожненням природи.

Ключові слова: міфологема, пантеїзм, символ, поетика, світогляд, бінарні пари, психологічний паралелізм.

Світогляд Олександра Олеся формувався і модифікувався під впливом різних складників: дитячі враження від споглядання навколишнього світу і захоплення природою, зацікавлення міфами й легендами різних народів, обізнаність із німецькою філософією та ін. Творчість талановитого митця увібрала в себе всі ознаки модерної літератури кінця ХІХ-початку ХХ століття. Його твори тривалий час в Україні не видавались, а опубліковані трактувались по-різному. Дослідження творчості Олександра Олеся біло розпочате його сучасниками Х. Алчевською, Ан. Васильком, С. Єфремовим, М. Зеровим, В. Пачовським, С. Русовою та ін., проте справжнє осмислення творчої спадщини письменника стало можливим лише в роки незалежності, коли з'явилися видання творів митця та було опрацьовано науковцями значну частину його архіву.

Метою статті є визначення основних світоглядних засад Олександра Олеся, дослідити джерела формування і особливості світогляду письменника, які відбилися на його поетиці та описати поетичну модель світу О.Олеся, систему міфологем, на яких ця модель базується;

Особливості, шляхи і джерела формування світогляду митця є суттєвим для осмислення основних рис його поетики та міфопоетики зокрема. Світогляд письменника Л.Білецьким було визначено як «космічний пантеїзм», який виявився, насамперед, у символізації явищ природи, її обожненні, що було традиційним для українського світогляду [1]. Подібне розуміння світоглядних засад поетики Олександра Олеся демонстрували В.Пачовський, Л.Пінський, Н.Чаров [2, 3, 4], які наголошували, що пантеїстичний настрій можна вважати основним серед переживань поета, бо він зливається з природою, яка, як і інші образи, черпана з глибини душі українського народу. Пробудження та формування естетичних і світоглядних засад, художнього бачення відбувалось під впливом вражень від споглядання довкілля, захоплення природою. Про вплив природи на творчу індивідуальність письменника зазначав Л. Білецький:

«Безкраї зелено-цвітучі степи українські були тією колискою, що випестила таку красу, таку чарівну Олесеву пісню...Ф перший спів поета, то був гімн молитви цій природі, де в «в сонці купається поле», «в'ється над річкою мла...» [1, с.16].

Важливим чинником формування світогляду поета стало й захоплення міфами і легендами. Цей інтерес пробудили в Олеся почути в дитинстві казки. Занурення в глибини народної мудрості відбувалось і через вивчення звичаїв і вірувань різних народів. Олександра Олесь був добре обізнаний із німецькою філософією. У своїй біографії поет, говорячи про коло своїх зацікавлень, серед інших називає А. Шопенгауера, який разом із Гауптманом робив на нього «найсимпатичніше враження» [5, I, с.48-49].

Пріоритетним напрямом формування світогляду письменника став пантеїзм. На риси пантеїзму у світоглядній системі О. Олеся звертали увагу С. Єфремов, Н. Жук, В.Лесин, В. Пачовський, П. Филипович, Н. Шумило та ін. На рубежі століть поглибилася політична і культурна криза, що спонукало переосмислення концепції людини і суспільства, людини і природи, та врешті-решт призвело до оновлення української літератури. Як слушно зауважує О. Турган, «одним із шляхів оновлення художнього освоєння світу в літературі кінця ХІХ- початку ХХ століття залежно від творчої самотності й еволюції митців був шлях вибудування пантеїстичного універсуму природи, людини й історії» [6, с.22]. Елементи пантеїстичного світогляду наявні у творчості Лесі Українки, М.Коцюбинського, О.Кобилянської, Олександра Олеся. «В силу своєї поетичної, художньої форми пантеїстична філософія є філософсько-художнє світовідчуття і як ідеологія – непряме вираження соціального життя, суспільних ідеалів людини-художника») [6, с.22].

На риси пантеїзму у світоглядній системі Олександра Олеся звертали дослідники його творчості. Наприклад, про «закраску пантеїзму, навіяного красою природи рідної країни» у поезії Олеся писав В. Пачовський [128]. Сергій Єфремов також стверджував, що «пантеїстичний настрій у Олеся зродив навдивовижу гарні, тихою задумою і глибоким ліризмом перейняті поезії» [7, с.41]. Павло Филипович також зауважував: «журливий спокій з'єднується у всій книзі з якимись пантеїстичними пориваннями» [8, с.197]. Дослідження М. Боголюбова, А. Васильєвої, А. Ахугіна, присвячені історії розвитку пантеїзму, характеристики цього вчення, дають підстави стверджувати, що суть пантеїзму як філософської системи полягає у тотожності понять бога і природи (світу), а також в усвідомленні людини як частини цього світу, яка підлягає його законам.

Витоки пантеїзму як особливої форми світовідчуття мають глибоке коріння. Елементами пантеїзму послуговувалися філософські системи стародавньої Індії (брахманізм, індуїзм, ведична релігія), Китаю (даосизм), Греції (мілетська школа). Вагомий внесок у розвиток пантеїзму зробили філософські системи еліатів, Арістотеля, Бруно, Гартмана, Спінози, Плотіна, Шелінга, частково системи Гегеля, Еббота, Лотце, Паульсена, Фехнера, Шопенгауера. В Україні популяризація пантеїзму пов'язана з діяльністю Києво-Могилянської академії (І.Гизель, Ф.Прокопович, Г.Сковорода).

В основі пантеїстичного світовідчуття О.Олеся, який продовжував і

розвивав традиції Г. Сковороди, лежить ідея гармонії всього органічного світу, яка реалізована у створеній ним поетичній моделі світу. Ця модель базується на поєднанні культури стихій - першооснов буття. Така гармонія зумовлює мажорне змалювання метафоризованого Всесвіту (синоніми - Божий світ, світові простори) у творчості письменника ("Моїй матері", "В дитинстві ще...").

Центральною і визначальною у поетичному космосі О.Олеся постає стихія землі, яка є першопричиною і стрижнем буття. Завдяки їй існує все живе: люди, тварини, рослини, птахи. Тому в широкому розумінні земля - єдиний живий організм, що об'єднує степову, лісову та інші системи. Величаючи її матір'ю, поет робить землю предметом схиляння, вищим оціночним критерієм, носієм коду пам'яті, здатною вбирати людський біль ("Чого могла ти так боліти...", "Зрадила та, що любила", "Жита! Пригадую...", "Ридати хочеться, та сльози скам'яніли...", "Хотів би я піти через ліси дрімучі"). Із землею пов'язані інші стихії та їх вияви: вода (хвиля, море, річка, озеро, дощ), вогонь (сонце, блискавка, іскра), повітря (вітер, хмари). Природні стихії води, вогню, землі і повітря, незважаючи на відмінності і зовнішні протилежності якостей, знаходяться у глибокому зв'язку та взаємодії.

Культура землі межує із стихією води, вони існують в одній площині, в одному вимірі, але відділені лінією берега. Водяна стихія взагалі була близькою авторові ("Вічне море вічно ллється", "Я на камені над морем", "Біг я далеко від смутку і горя", "Над морем", "Ллється море, плеще в берег", "Море і море! Блакить і блакить", "Італійська ніч підкралась"). Розвиваючи морську тему, започатковану Гомером, Овідієм, В.Гюго, Г.Гейне, Дж.Байроном, О.Пушкіном, А.Міцкевичем, Т.Шевченком, Лесею Українкою, О.Олесь через поетичні образи хвилі і моря досить яскраво виражає ідею субстанційної єдності духовного бога і світу різноманітних матеріальних виявів. З водняним потоком пов'язується відчуття безмежжя, плинності, динамізму. Через стихію води поет намагається збагнути закони руху взагалі, сенс людського буття. Зв'язок стихії води із землею відбувається через життєдайний дощ, або через хвилі.

У поетичному світі О. Олеся вода в різних її іноформах найбільше взаємодіє із повітряною стихією. В центрі уваги митця символічне єднання повітряної і водяної стихії відбувається через накладення різних площин космосу. Для досягнення картини цілісності всесвіту письменник використовує міфологему дзеркала ("Небо з морем обнялося").Продовжує тему єднання стихій, накладення різних площин простору символічний образ волошок в житі. Засвідченням М.Золотницького, цей образ дуже поширений у легендах про квіти [9]. Символ гармонійного поєднання землі і повітря є невід'ємним елементом казки життя, змалюваної у поезіях О.Олеся. Статичний вияв повітря у формі неба доповнюється динамічними іноформами вітру, хмар, які контактують із землею безпосередньо (вітер), чи опосередковано (хмари через дощ). Автор малює стихію повітря активною (руйнівна сила вітру), всюдисущною (на землі і в небесах).

Одна із основних стихій міфомислення набуває у творчості О.Олеся амбівалентного значення: вогонь як посланець божий, як символ самопожертви, духовності, як любовна пристрасть та ін. Вогонь у вигляді сонця чи іншого

світила (місяця, зорі) існує в одній площині із повітрям, вписуючись в опозицію світла і темряви, що є основою добового циклу в природі. За допомогою антитези: жевріти – погаснути, осяяти – стліти, ніч – світло та ін. образ іскри розкриває призначення поета горіти (жити) для інших.

Поряд із значенням духовності вогонь у творчості Олександра Олеся набуває сакрального значення (погребний вогонь, вогонь очищення). Символ згасаючої свічки об'єднує в собі смерть і самоочищення («Він все ішов, ішов в негоду»). Внутрішній вогонь традиційно поєднаний із любовною пристрасстю, являє собою синтез чуттєвого і духовного, адже приносить водночас і страждання, і насолоду. У поетичній картині світу, створеній О.Олесем, різні площини світового простору з'єднуються світовою віссю. Земля і небо, верх і низ нанизуються на вертикаль райдуги, дерева чи іншої рослини, гори, сонячного променя, місячну стрічку. Споглядає і пильнує світовий порядок “всевидящее око”. Людина усвідомлюється поетом як елемент космогонічної схеми, маленька органічна частина космосу, яка прагне дорівнятися і злитися з природою. Цей нерозривний зв'язок є домінантою у творчості О.Олеся.

Підкреслюючи цілісність світобудови і причетність одиничних речей до цього світового цілого, сутність якого божественна, автор висловлює пантеїстичну ідею пізнання цілого через одиничне і навпаки (море - хвиля, дерево - лист, всесвіт - людина). Концепцію сутнісної єдності бога, світу і людини поет підтверджує тезою “Світ в мені і в світі я”. Згідно з антропософією О.Олеся, людина і бог знаходяться в дуже тісній взаємодії і взаємозумовленості: бог є духовним прообразом людини, а людина - чуттєво-предметним образом, подобою бога. Людина є вищим проявом божественної суті, вона містить у собі весь світ, тому своє покликання поет вбачає в оспівуванні природи як джерела натхнення, як дивної казки, мрії, дзеркала, в якому відображається людське життя і через призму якого осмислюється. У деяких творах Олександра Олеся ліричний герой прагне з'єднатись з природою, розчинитись в ній, щоб хоч на мить позбутися людських тривог. Акації («Літньої ночі») живуть своїм життям, спокійним і розміреним, до якого прагне й людина. Але увага автора сконцентрована на суттєвій відмінності дерева і людини, наділеної серцем і думками. Психічне напруження героя ніби досягає межі. Пантеїстичне звучання твору ніби увиразнюється палітрою використаних тропів: порівнянь, метафор, анафор, риторичних запитань. Використовуючи прийом психологічного паралелізму, символічні образи, О.Олесь показує конфлікт внутрішнього я (для показу своєрідності Олесевого світосприйняття й світовідтворення здійснюємо типологічне зіставлення його поезії в прозі “Не до пісень мені” і новели М. Коцюбинського “Intermezzo”). Характерним для цього твору, як і для новели М.Коцюбинського «Intermezzo» є те, що «при всій алегоричності образів природи і її зображенні вони в той же час не відриваються від реального процесу сприйняття»[10, с.294]. Спільним для згаданих творів є органічне злиття реального і символічного планів, які змальовані крізь призму сприйняття ліричного героя. Найвище піднесення, позитивний настрій символізує пісня жайворонка. Використаний М.Коцюбинським образ сонця символізує радість життя, у творах Олександра

Олеся спостерігається така ж суголосність. Проте для Олександра Олеся притаманна ідеалізація природи.

Природна та соціальна стихії у поезії Олександра Олеся передаються за допомогою психологічного паралелізму: доля України гармонією з зимовим статичним пейзажем, соціальний і національний гніт змальовано через мотив зимової, снігової ковдри тощо. У творчості письменника простежується календарна еволюція, що має витoki в космогонічній схемі міфопоетичних традицій. Він поетизує весну («Журавлі», «Чари ночі», «Весна», «Місяць квітень», «Гроза прийшла»), літо («Косар», «Червень», «Косять коси», «Жита пригадую»), осінь («Осінь-вмирання», «Осіньної ночі», «Золоті листки злітають», «Восени»), зиму («Спала природа під білою ковдрою», «Сніг в гаю»). До того ж, за кожною порою закріплене певне значення.

У творчості Олександра Олеся простежується календарна еволюція. Письменник поетизує весну («Журавлі», «Чари ночі», «Весна», «Місяць квітень», «Гроза прийшла»), літо («Косарі», «Червень», «Косять коси», «Жита пригадую»), осінь («Осінь-вмирання», «Осіньної ночі», «Золоті листки злітають», «Восени»), зиму («Спала природа від білою ковдрою», «Сніг в гаю..»). Причому за кожною порою закріплене певне значення. Проте найбільше уваги приділено весняній порі, адже з нею пов'язані всі позитивні зміни та надії. Як пише Б.Ісмаєв: «...усі поети, особливо пантеїстичні лірики, завжди з більшим бажанням оспівують красу природи весною, бо природна краса з точки зору пантеїстичної філософії вважалась предметним втіленням і «наглядним» свідченням божественної краси» [11, с.240].

Визначаючи світовідчуття Олександра Олеся як типового романтика, П.Филипович наводить характеристику творчості Феофанова Брюсовим: « Все житейське, буденне здавалося Феофанову прозою. Поезію він бачив тільки у природі, незайманій рукою людини, в місяцях та зірках, і «тінях і тайнах», з її соловейком, у весні, що відроджує життя квіток і метеликів» [8, с.210]. Все це: соловейко, весна, ніч, зорі, квіти – поєднано у художній тканині романсу «Чари ночі» Олександра Олеся. Нестримне захоплення, мажорний потік почуттів виростає у міфологему бенкету («бенкет весна справляє»), яка є амбівалентною, оскільки поєднує атрибути людського свята і тріумфу весни: дзвін чарок, гості, пісні, музика золотих струн. Ліричний герой лише сторонній споглядач на «святі радісним квіток».

Вічний, циклічно повторюваний час природи у межах загальнокосмічного часу, використаний письменником для змалювання діалектики людського кохання у ліричній поемі «Щороку». Митець прагне через олюднені елементи природи? Вітер, Сонце, Весна – показати увесь спектр почуттів, які поєднані в коханні. Навіть у любовний трикутник, досить типовий для людських взаємин, поет закладає пантеїстичне уподібнення людини природі та навпаки. Характеризуючи конфлікт поетичного твору, М.Шумило зазначає: «вічна драма людського життя перевтілена в образи природи у феєричній поемі «Щороку», яка буйним ліричним потоком несе людські пристрасті» [12, с.97].

Олександр Олесь обирає тривалий часовий проміжок(річний цикл) для ілюстрації динаміки кохання: зміна пір року символізує розвиток почуття, зима

синтезує у собі поняття початку і кінця, життя та смерті, описом зими починається і завершується поема. Весь твір побудовано на паралельному зіставленні природи та людини. Своє сприйняття сенсу людського буття, його основних моментів О.Олесь будує на бінарних опозиціях. Контрасти властиві поезіям “Айстри”, “Чари ночі”, “Конвалія”, “Безсмертники” та ін.

Персоніфікації сил природи, фольклорні мотиви, які трансформовані в тонкі нюанси людських почуттів і настроїв, діалектика людського кохання створюють полотно ліричної поеми “Щороку”. В оцінці поеми «Щороку» Л.Білецький підкреслює пантеїстичну основу світогляду автора: «В такій символізації любові до Весни-України, Сонця й Вітру поет піднімається до космічного пантеїзму, і центрі якого Весна-Україна займає переш місце, і, з другого боку, в такій символізації любові до Весни, Сонця й Вітру є щось реально-живе, бо лише Сонце своїм промінням починається до народного життя у всенароднім багатстві Весни, зате є любов Вітру, хоч і велика, хоч і сильна, та все безнадійна, - нарешті в такій високоартистичній символічній структурі фактів природи, так органічно сповитих лірично-мистецьким чуттям поета й поставлених у такі тісні по аналогії з людськими відносинами, що мимоволі шукаєш тої глибокої космічної любові Сонця й особистої поета до багатой й родючої української землі...Лише Сонце, цей одвічний не лише реальний чинник, але й містичний Бог, до якого українська земля сповнена молитвою, любов'ю й надіями, лише цей «козак» навіки полонив серце українське» [1, с.16]

Пантеїстична віра у духовність, божественність природи, предметів і явищ у О.Олеся породжує їх одухотворення і персоніфікацію. Природа як єдина змінна стихія наповнюється богами. Через засвоєння світоглядних ідей слов'янської міфології у письменника відбувається трансформація природних явищ в антропоморфні вияви їх як язичницьких богів (збірка “Княжа Україна”). Слов'янська міфологія завдяки своїй демократичності, незважаючи на прийняття християнства, надовго вкорінилася у поетичний світогляд нашого народу. Міфічні образи органічно вписалися в український фольклор, а згодом і в літературу, ставши дійовими особами творів українських письменників: Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, Олександра Олеся та ін..

Ціла галерея міфічних створінь з давньої української міфології (Лісовка, Лісовик, лісниці, Чугайстер, Русалка, Водяник, Мавка) виведена у поемі “На зелених горах”. Ці таємничі духи Гуцульщини втілюють у собі космічну гармонію і злагодю, примирення добра і зла. Цілісної довершеності образ Мавки, Русалки набуває у творах “Ніч на полонині”, “Над Дніпром”. Уникаючи глибокого психологічного аналізу, автор все ж наголошує на демонічній суті цих образів (русалка Оксана кличе коханого у воду, Мавка стає причиною смерті Марічки).

Народні звичаї та повір'я, що наскрізь пантеїстичні, є ключем для розуміння багатьох творів Олександра Олеся. Язичницька обрядовість була одним із найпотужніших джерел формування світогляду митця, значною мірою зумовивши характер цього світогляду. «Пантеїстична релігія, на думку І.Нечуя-Левицького, - дає широке місця для народної поезії, вона сповняє весь світ, небо

й землю богами, а життя в фантазії чоловіка мертвій натурі, дає мисль, язик, голос зорям, тоді як монотеїзм однімає од усього живого і дає його тільки Богові та людській душі... І пантеїстична релігія робила з світу якийсь чарівний храм, повний життя, усякого дива, де все думало і говорило на рівні з чоловіком і богами» [13, с. 82].

Свій оригінальний внесок у художнє трактування міфів та їх переосмислення Олександр Олесь зробив циклом віршів про язичницьку Русь поетичної збірки «Княжа Україна» (1920 р.). У ній автор ігноруючи хронологічні рамки зближує давнину і сучасність. «Поетичні оповіді «Княжої України», - зазначає Р.Радишевський, - розширює наші уявлення по події, викладені у «повісті временних літ», «Галицько-Волинському літописі», які й були джерелом для написання книги разом з історичними працями М.Грушевського та І. Крип'якевича [5, I, с.892]. У збірці міфи сприймаються як історико-культурне минуле, міфічні сюжети чергуються з історичними. Тут письменник поєднує два плани: відлуння історичних подій, пов'язаних із зародженням християнства, і легенди про потоплення ідолів, заснування Києва, смерть Олега від свого коня тощо.

У розумінні природи як вищого ідеалу, чіткій космогонічній схемі, метафоризації і антропоморфізмі природних явищ, у використанні ряду міфологем, символів, прийому психологічного паралелізму виявилася пантеїстична основа поезики О. Олесь. Творчість О. Олесь являє собою певний етап інтелектуалізації поетичної думки в Україні на початку ХХ століття. Проникнення у філософський і естетичний контекст його художньої спадщини виявило зв'язок її з пластами світової культури.

Захоплення слов'янською міфологією, вивчення вірувань і звичаїв інших народів, обізнаність із філософією пантеїзму сприяли формуванню в О.Олесь пантеїстичного світогляду, який став основою поезики митця. Пантеїзм письменника виявився на різних рівнях: тематичному, образному, сюжетному, жанровому. У поетичному космосі художника існують і взаємодіють архаїчні міфологеми, які поєднуються з трансформованими часом міфоструктурами і міфологічними мотивами. Протостихії буття реалізовані автором у поліфункціональних міфологемах. Для митця характерні й інші прояви міфопоетичної образності: просторово-часові, природні, соціокультурні. У художньому просторі письменника наявний тісний взаємозв'язок соціуму і природного середовища, які розвиваються за однаковими законами.

Поезія і драматургія письменника буквально насичена численними трансформованими образами, своєрідними міфологемами, міфологізованими елементами. У творчому доробку письменника переплелися різні прояви міфологізму в літературі.

Застосування міфопоетичного підходу до аналізу творчого доробку письменника є лише одним кроком проникнення у філософський і естетичний контекст художньої спадщини О. Олесь, пов'язаної з могутніми пластами світової культури і філософ Олександра Олесь увійшов в українську літературу на початку ХХ століття, яка на то час, за висловом науковців, являла собою «розмаїте, поліфонічне полотно», репрезентоване іменами І.Франка, Лесі

Українки, М. Коцюбинського, О. Кобилянської, М. Вороного, І. Кримського, М. Філянського, Б. Лепкого та ін. Тоді ж у середовищі багатьох мистецьких стилів і напрямків «дедалі чіткіше окреслювались дві орієнтації: перша на збереження національно-культурної ідентичності (так звана народницька теорія»), друга на загальноєвропейський літературний процес та його універсалізм (так звана європеїзація», «космополітизм», «модернізм» тощо)[14, с.9].

Отже, на межі століть загострюється відчуття хаосу, зруйнованого побуту і свідомості, посилюється конфлікт між побутом і буття, відчуття катастрофічності світу [15, с.186], що зумовило нове осмислення минулого, пронизане ідеєю космізації свідомості в умовах хаосу. М.Бердяєв, характеризуючи цей процес, зазначив: « в душі нової людини перехрещуються нашарування різних великих епох: язичництво і християнство, древній бог Пан і Бог, що помер на хресті, грецька краса і середньовічний романтизм... Душа роздвоюється, ускладнюється до вищої межі, йде до якоїсь кризи, бажаної і страшної» [6, с.150].

Список використаних джерел

1. Білецький Л. О. Олень (з нагоди 20-літнього ювілею) / Л. Білецький // *Нова Україна*. - Прага, 1923. - Ч. 12.- С. 17-24
2. Пачовський В. О. Олень / В. Пачовський // *Діло*. - 1907. -24, 26, 30, 31 грудня.
3. Пинский Л. Молодая украинская литература. Силуэты / Л. Пинский // *Киевская мысль*. - 1918. - 15 сентября.
4. Чаровъ Н. Молой украинский Боян / Н.Чаровъ / *Русская Ривьера*. - 1908.- № 18.
5. Радишевський Р. Журба ы радысть Олександра Олесь / Р. Радишевський // *Олень О. Твори : В 2-х т. - К, 1990. - Т. 1. - С.5 - 47.*
6. Турган О. Д. «Лісова пісня» Лесі Українки (до проблеми міфопоетики) / О. Турган.- *Запоріжжя*, 1995. - 174 с.
7. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов - К. : Феміда, 1995. - 688 с.
8. Филипович П. Олень // П. Филипович // *Літературно-критичні статті*. - К. : Наукова думка, 1991. - С.196 - 219.
9. Золотницький М. Ф. Квіти в легендах і переказах / М. Золотницький. - К.: Довіра, 1992. - 207 с.
10. Історія української літератури кінця ХІХ - початку ХХ століття / За ред. К. Жук, В. Лесина. - К.: Вища школа, 1989. - 416 с.
11. Исмагов Б. Пантеистическая философская традиция в персидско-таджикской поэзии IX-XV веков / Б. Исмагов. – Душанбе : Дониш, 1986. - 256 с.
12. Шумило М. Злотна нитка співця // М. Шумило // *Силуети : Статті, спогади, щоденникові записи*. - К. : Рад.письменник. - 1990. - С. 187-194.
13. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу : ескіз української міфології І. Нечуй-Левицький. - К. : Обереги, 1992. - 88 с.
14. Історія української літератури ХХ століття : У 2-х кн. - Кн.1 : Перша половина ХХ ст.: Підручник / За ред. В. Дончика. - К. : Либідь, 1998. - 464 с.
15. Низамиддинов Д. Мифологическая культура / Д. Низамиддинов. - М. : Мысль, 1989. - 65 с.

REFERENCES

1. Bilec'Kij L. O. Oles / L. O. Bilec'Kij (on the occasion of the 20th anniversary) / L. Bilec'Kij // *Nova Ukraina*. - Praga, 1923. – Teil 12.- P.17-24.
2. Pachovsky V. O. Oles / V. Pachovsky / *Dilo*. -1907. -24, 26, 30, 31 December.

3. Pinskij I. *Molodaâ ukrainskaâ literatura. Siluèty / L. Pinskij // Kievskaya mysl'. -1918. – 15 September.*
4. Čarov" N. *Moloj Ukrainian Bojan / N. Čarov" // Russian Riviera. -1908. - №18.*
5. Radiševs'kij R. *Sorrow and joy of Oleksandr Oles // Radiševs'kij R. // O. Oles. Works in 2 T. - K.: 1990. -T. 1. – P. 5-47.*
6. Turgan O. D. *"Lisova pisnya" Lesya Ukrainka (to mifopoetiki) / O.Turgan.- Zaporozhye, 1995. -174 s.*
7. Yefremov S. *History of Ukrainian literature / S. Yefremov. -K. : Femida, 1995. -688 s.*
8. Filipovic P. *Oles / Filipovic P. Literary-critical articles. – K. : Naukova dumka, 1991. - P. 196-219.*
9. Zolotnic'kij M. F. *Flowers in legends and tales / M. Zolotnic'kij. - K. : Trust, 1992.-207 s.*
10. *History of Ukrainian literature end XIX– beginning of XX century /ed. K. Jouk, V. Lesina. – Kyiv: Higher school, 1989. - 416 s.*
11. Ismaitov B. *Panteističeskaâ filosofskaâ tradiciâ in persidsko-tadžikskoj poèzii IX-XV vekov. – Dushanbe: Doniš, 1986. -256 s.*
12. Shumylo M. *Zlotna string spìvcâ //M. Shumylo. Silhouettes: articles, memories, diary entries. - K.: The Soviet writer, 1990.- P. 187-194.*
13. Nechuy-Levitsky I. *Worldview of the Ukrainian people: sketch of the Ukrainian mythology. -K. : Amulets, 1992. -88 s.*
14. *History of Ukrainian literature of XX century : in 2 vol.- Vol 1. The first half of the twentieth century /Ed. V. Dončika. - K. : Lybid, 1998. - 464 s.*
15. Nizamiddinov D. *Mifologičeskaâ culture / D. Nizamiddinov. -M.: Mysl', 1989. -65 s.*

ЧЕРНОВА И. В. - кандидат филологических наук, доцент, заведующая кафедрой украиноведения, Запорожская государственная инженерная академия (Запорожье, Украина) E-mail: filol68@mail.ru

ПАНТЕЇЗМ ЯК ОСНОВА СВІТОГЛЯДУ І ПОЕТИКИ О. ОЛЕСЯ

У статті розглядаються джерела формування світогляду українського письменника Олександра Олеса в контексті культурних процесів початку ХХ століття. Простежується вплив пантеїстичного світогляду письменника на поетику його творів, що виявилось у системі міфологем та символів, синтезі природи і людини. Зазначається про характерне захоплення романтиків язичницькою міфологією та своєрідним обожненням природи.

Ключові слова: міфологема, пантеїзм, символ, поетика, світогляд, бінарні пари, психологічний паралелізм.

SHERNOVA, IRINA - candidate of philological sciences, Associate Professor, Head of Chair of Ukrainian studies, Zaporizhya engineering Інженерної академії (Zaporozhye, Ukraine) E-mail: filol68@mail.ru

PANTHEISM AS A BASIS OF WORLDVIEW AND POETICS O. OLES

In the article considered sources of forming of outlooks Ukrainian writer Oleksandr Oles in the context of the cultural processes of the early twentieth century. Traced the influence of the panteïstičnogo worldview of the writer on the poetics of his works that appeared in the system of mythologems and symbols, the synthesis of nature and of man. Notes about the characteristic capture romantics âzičnic'koû mythology and a kind of obožnennâm nature.

Keywords: mifologema, pantheism, symbol, poetics, worldview, binary pair, psychological parallelism.

Стаття надійшла до редколегії 11.11.16 р.

Рекомендовано до друку 16.11.16 р.